

Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского
Серия «Юридические науки». Том 27 (66). 2014. № 2. С. 104-113.

**ТРУДОВОЕ ПРАВО; ПРАВО СОЦИАЛЬНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ;
ЭКОЛОГИЧЕСКОЕ ПРАВО**

УДК 349.41

**ЮРИДИЧНА ПРИРОДА «КУЛЬТУРНОГО ЛАНДШАФТУ»
ЯК СКЛАДОВОЇ ІНСТИТУТУ ЛАНДШАФТНОГО ВИКОРИСТАННЯ
ТА ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ**

Єлькін С. В.

*Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського,
м. Сімферополь*

В статті досліджені питання юридичної природи культурного ландшафту, що детерміновані об'єктивними функціями землі. Доведено, що земельне законодавство в цілому враховує принцип збереження цілісності культурного ландшафту. Встановлено часткова імплементація міжнародних документів щодо визначення «культурного ландшафту» у національне земельне законодавство, зазначені окремі недоліки вітчизняного земельно-правового регулювання щодо ландшафтного підходу до регулювання земельних відносин.

Ключові слова: земельна ділянка, ландшафт, культурний ландшафт, ландшафтне використання та охорона земель.

Доцільність розгляду питання зумовлена практичними міркуваннями, пов'язаними з необхідністю формування бачення шляхів розвитку українського земельного законодавства взагалі й необхідністю вирішення проблем, які гостро постають перед Україною у зв'язку із прагненням інтегруватися до Європейського співтовариства зокрема у галузі ландшафтного підходу до регулювання земельних відносин.

Актуальність розгляду питання підсилюється тим, що у чинному земельному та екологічному законодавстві України немає нормативного визначення поняття «культурний ландшафт». Немає єдиного розуміння його юридичної природи і у наукових дослідженнях представників доктрини земельного, аграрного, екологічного права (Андрейцев В. І., Гетьман А. П., Єрмоленко В. М., Забелишенський О. А., Кулинич П. Ф., Мірошніченко А. М., Мунтян В. Л., Носік В. В., Шульга М. В. та інші).

Пояснюється це тим, що Україна успадкувала основні засади правового регулювання земельних відносин з радянського періоду, водночас, лише через 20 років становлення незалежності, в Україні започатковується формування нової юридичної моделі регулювання земельних відносин з урахуванням сучасних тенденцій та перспектив правового регулювання відносин щодо використання та охорони земель.

Неоднозначність тлумачення культурного ландшафту з'явилася практично одразу із введенням цього поняття у науку, за допомогою дефініцій: антропогенний ландшафт, оптимальний ландшафт, історичний міський ландшафт, ландшафт як середо-

вище життя людини, як зразок (спадщина), етнічний або сакральний ландшафт. Більшістю дослідників він тлумачиться як певна територія (земля), специфічна за тим, як соціальна група, що її населяє, адаптувала ландшафт відповідно до особливостей свого господарювання, побуту, цінностей та стилю життя [1, с. 79–126].

Поняття ландшафту допускає багато інтерпретацій. Поняття «культура» є не менш багатим на інтерпретації й тлумачиться по-різному. Так, Альтман І. і Чимерс М. наводять приклад монографії, в якій аналізується 150 різних визначень культури [2]. Вже тільки з цього можна уявити, наскільки різним можуть бути інтерпретації поняття, утвореного поєднанням «ландшафту» і «культури». Так воно й є. Навколо поняття «культурний ландшафт» точиться запекла дискусія [3]. Спектр його інтерпретацій надзвичайно широкий: від тлумачення культурного ландшафту як території, на якій хоч якось позначилась людська діяльність, до визнання як культурного деякого «ідеального» природного ландшафту, в якому гармонійно поєднанні його природна основа та антропогенні елементи. У першому випадку досить у природний незайманий ландшафт внести хоч один антропогенний елемент, щоб ландшафт став культурним. У другому – в природну основу ландшафту слід найретельнішим чином вписувати елементи людської культури, щоб вони створили довершену гармонію. У першому випадку – практично вся земна поверхня представлена культурними ландшафтами; у другому – таких ландшафтів маємо лише одиниці. Однак, не всі наукові виміри культурного ландшафту мають значення для розкриття його юридичної природи.

Чинне законодавство України не містить визначення терміна «культурний ландшафт». Розуміння культурного ландшафту знайшло своє тлумачення в міжнародно-правових актах. Так, Всеєвропейська стратегія збереження біологічного і ландшафтного різноманіття (Софія, 23–25 жовтня 1995 р.), відповідно до проекту рекомендації Ради Європи щодо комплексної охорони районів культурного ландшафту в межах ландшафтно-політики, ландшафтне різноманіття визначає як «формальне вираження численних зв'язків, що мають місце в даний час між індивідумом або суспільством, та топографічно окресленою територією, і зовнішній прояв яких є результатом впливу природних і людських чинників та їх комбінацій протягом часу» [4]. Самі ландшафти розглядають як «унікальну сукупність культурних, природних і геологічних компонентів», а особливу увагу приділяють, зокрема, ландшафтам, котрі становлять культурну спадщину [4].

У зв'язку з увагою міжнародних організацій, насамперед ЮНЕСКО, до проблеми збереження культурної та природної спадщини культурний ландшафт усе частіше тлумачиться як деяке унікальне за своїм значенням гармонійне поєднання природних і культурних компонентів. Вперше «офіційне визнання» воно знайшло у Конвенції про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини ЮНЕСКО 1972 р. (далі – Конвенція), яку Україна ратифікувала у 1988 р. [5] Де відповідно до ст. 1, поняття «культурний ландшафт» було сформульовано дуже розмито й невизначено (як такий, що складається із «зон, що являють собою результат сумісної діяльності людини і природи») [5]. Однак з 1992 р. у наступних нормативних актах ЮНЕСКО щодо світової спадщини поняття культурного ландшафту набуло значно більш детальної і конкретної розробки [6], аж до типології культурних ландшафтів та формулювання критеріїв оцінки їх цінності [7, с. 24–32]. Відповідно до Конвенції, визначені три категорії культурного ландшафту:

– ландшафти, цілеспрямовано спроектовані та створені людиною (англ. – clearly defined landscapes designed and created intentionally by man). Ними здебільшого є ландшафти, створені заради естетичного задоволення, які часто (але не обов'язково) асоціюються із релігійними чи іншими монументальними будівлями та парковими ансамблями;

– ландшафти органічної еволюції (англ. – organically evolved landscapes). Це ландшафти, у природну основу яких органічно вписані культурні елементи (будівлі, сільськогосподарські та інші угіддя тощо), у результаті чого досягається органічне сплетіння процесів еволюції природи та творчої діяльності людини. Ці культурні ландшафти поділяються на дві субкатегорії: реліктові (або поховані) – ландшафти, еволюційні процеси в яких закінчилися в минулому, але їх сліди залишилися видимими до теперішнього часу; еволюціонуючі ландшафти, в яких і зараз суспільство продовжує жити у гармонії з довкіллям (під цим мається на увазі традиційний спосіб життя місцевих громад);

– асоціативні культурні ландшафти (англ. – associative cultural landscapes) – ландшафти, в яких їх природні, а не створені людиною місця викликають потужні релігійні, художні чи інші культурні асоціації. Тобто, це землі, які пов'язані з історичними подіями, видатними особами, художніми творами тощо. В асоціативних ландшафтах культурна складова представлена не стільки у матеріальній формі, скільки у ментальній, за асоціацією природного об'єкта з певним феноменом культури.

Така типологія містить дві логічні підстави ділення: по-перше, по мірі «перетвореності» і культурною «освоюваності» природного ландшафту і, по-друге, по життєздатності ландшафту, що сформувався. Перша характеристика дозволяє обкреслити круг потенційних цінностей ландшафту і способи їх створення, а друга свідчить про міру уразливості ландшафту. Обидві вони вельми важливі при ідентифікації і визначенні стратегії управління ландшафтом як об'єкту правового регулювання.

Розроблені й критерії, відповідність яким дозволяє вважати ландшафт культурним: являє собою шедевр спільної творчості людини і природи; проявляти про значний взаємовплив людських цінностей в даний період часу або в певному культурному просторі світу, про зміни в архітектурі або в технологіях, в монументальному мистецтві, в містобудуванні або створенні ландшафтів; об'єкт є унікальним або, принаймні винятковим для культурної традиції або цивілізації, яка існує і яка зникла; об'єкт є видатним прикладом конструкції, архітектурного або технологічного ансамблю або ландшафту, які ілюструють значний етап в людській історії; об'єкт є видатним прикладом традиційного людського поселення, землекористування, або морського використання, який є представником культури (або культур) або людської взаємодії з навколишнім середовищем, особливо якщо вона стає вразливою через сильний вплив необоротних змін; бути прямо або побічно пов'язаних з подіями або існуючими традиціями, з ідеями або віруваннями, художніми і літературними творами і має виняткову світову важливість. (Але цей критерій повинен переважно використовуватися в поєднанні з іншими критеріями); об'єкт є природним феноменом або простором виняткової природної краси та естетичного значення; об'єкт є видатним зразком головних етапів історії Землі, зокрема пам'ятником минулого, символом геологічних процесів, що відбуваються, розвитку рельєфу або символом геоморфологічних або

фізіографічних особливостей; бути видатним зразком екологічних або біологічних процесів в еволюції і розвитку наземних, річкових, прибережних і морських екосистем і угруповань рослин і тварин; містить найбільш важливих і значимих природних середовищ існування в місті збереження біологічного різноманіття, в тому числі ареали зникаючих видів, що представляють видатну універсальну цінність з точки зору науки і збереження природи [8].

Звичайно, далеко ні всі ландшафти, які змінені людиною навіть раціонально й екологічно грамотно, можуть претендувати на унікальність і всесвітнє значення. Таке звання слід заслужити, й станом на 1 березня 2010 р. номінацію у категорії «культурний ландшафт» у світі пройшли лише 66 ландшафтів [9]. Звичайно, критерії оцінки цінності культурного ландшафту жорсткі, а сама процедура визнання певного ландшафту культурним дуже складна й заформалізована. Тож у багатьох країнах існують свої критерії визначення культурного ландшафту, які закріплені на законодавчому рівні. Прикладом у цьому відношенні може бути Німеччина з її практикою складання ландшафтних планів, обов'язковим елементом яких є оцінка цінності культурних ландшафтів [10, с. 39–65].

В Україні, відповідно до ст. 2 Закону «Про охорону культурної спадщини», ландшафтні об'єкти культурної спадщини – це природні території, що мають історичну цінність [11]. Ст. 2 вказаного закону серед видів об'єктів культурної спадщини виділяє об'єкти садово-паркового мистецтва як поєднання паркового будівництва з природними або створеними людиною ландшафтами та об'єкти містобудування – історично сформовані центри населених місць, вулиці, квартали, площі, комплекси (ансамблі) із збереженою планувальною і просторовою структурою та історичною забудовою, у тому числі поєднаною з ландшафтом, залишки давнього розпланування та забудови, що є носіями певних містобудівних ідей.

Крім ціннісних критеріїв, культурні ландшафти мають відповідати умовам автентичності, визначеним на підставі Нарського документа про автентичність 1994 р. [12], Ризькою хартією про автентичність та історичну реконструкцію культурної спадщини 2000 р. [13], та цілісності, які стисло сформульовані в пунктах 79–93 «Провідних настанов щодо втілення у життя Конвенції про всесвітню спадщину» [14].

Відповідно до ст. 32 вказаного закону з метою захисту традиційного характеру середовища окремих пам'яток, їх комплексів (ансамблів), історико-культурних заповідників, історико-культурних заповідних територій, навколо них мають встановлюватися зони охорони пам'яток: охоронні зони, зони регулювання забудови, зони охоронюваного ландшафту [15], зони охорони археологічного культурного шару. На охоронюваних археологічних територіях, у межах зон охорони пам'яток, історичних ареалів населених місць, занесених до Списку історичних населених місць України (з метою захисту традиційного характеру ландшафту Постановою Кабінету Міністрів України від 26 липня 2001 р. затверджено Список із 406 історичних населених місць України [16]), забороняються містобудівні, архітектурні чи ландшафтні перетворення, будівельні, меліоративні, шляхові, земляні роботи без дозволу відповідного органу охорони культурної спадщини. У межах історико-культурного заповідника та історико-культурної заповідної території забороняється діяльність, що негативно впливає або може негативно вплинути на стан збереження об'єктів культурної спадщини, режим їх охорони та використання.

Порядок визначення меж та режимів використання історичних ареалів населених місць, обмеження господарської діяльності на території історичних ареалів населених місць визначають історичні ареали населених пунктів, які охоплюють історично сформовану частину населеного місця, що зберегла старовинний вигляд, розпланування і характер забудови, а режими використання визначаються їх історико-культурним потенціалом ландшафту (кількістю, видами, типами і категоріями об'єктів культурної спадщини, загальною містобудівною структурою, наявністю чи відсутністю заповідників, а також установленими зонами охорони пам'яток) [17]. Під ландшафтом історичного ареалу населеного місця слід розуміти найбільш освоєну в минулому і добре збережену частину ландшафту населеного місця, що занесене до Списку історичних населених місць України, відрізняється традиційним характером середовища і значною кількістю об'єктів культурної спадщини від інших, менш освоєних або погано збережених частин населеного місця, межі яких встановлюють вздовж розпланувальних і природних рубежів ландшафту, що відокремлюють історичний ареал від решти міських територій і визначені історико-архітектурним опорним планом населеного місця відповідно до діючих будівельних норм (на сьогодні це ДБН Б.2.2–2–2008 «Планування та забудова місті функціональних територій. Склад, зміст, порядок розроблення, погодження та затвердження науково-проектної документації щодо визначення меж та режимів використання зон охорони пам'яток архітектури та містобудування», ДБН Б.2.2–3–2008 «Склад, зміст, порядок розроблення, погодження та затвердження історико-архітектурних опорних планів, спеціальної науково-проектної документації для визначення історичних ареалів населених місць України» [15]), що є основним документом, який визначає культурну спадщину населеного місця та історико-культурну цінність його ландшафту. Режим використання земель ландшафту історичного ареалу населеного пункту встановлюється Кабінетом Міністрів України, зокрема Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку визначення меж та режимів використання історичних ареалів населених місць, обмеження господарської діяльності на території історичних ареалів населених місць» [17] встановлюються наступні обмеження щодо господарської діяльності: зони охоронюваного ландшафту можуть використовуватися для рекреації з мінімальним упорядкуванням і для традиційної діяльності, що не порушує ландшафт (ст. 14); ступінь реконструкції будівель і споруд визначається цінністю наявних об'єктів культурної спадщини, розташуванням зони в історичному ареалі, особливостями об'ємно-просторового устрою історичного населеного місця; в зоні регулювання забудови зберігаються цінні історичні розпланування і забудова, озеленення та упорядкування, виразні елементи ландшафту; закріплюється та відтворюється значення пам'яток в архітектурно-просторовій організації історичного ареалу; забезпечуються сприятливі умови для огляду пам'яток та історичного ареалу в цілому; у зонах регулювання забудови нові будівлі регламентуються за розташуванням, прийомами організації, висотою, довжиною фасадів, масштабом, характером членувань, пластичним і кольоровим вирішенням, функціональним використанням; реконструкція існуючих будівель і споруд регламентується відповідно до їх культурної та містобудівної цінності, а також відповідно до вимог збереження традиційного характеру середовища (ландшафту).

Ратифікувавши 10 грудня 2003 р. «Європейську конвенцію про охорону археологічної спадщини», Україна підтвердила важливість запровадження відповідних адміністративних і наукових наглядових процедур охорони археологічної спадщини і необхідність врахування потреб охорони археологічної спадщини в політиці планування забудови міської і сільської території та культурного розвитку. Відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо охорони культурної спадщини» від 9 вересня 2010 р. [18] в Закон України «Про охорону археологічної спадщини» були внесені зміни, згідно яких ландшафтні перетворення є об'єктом наукової археологічної експертизи – діяльності, метою якої є дослідження археологічної спадщини, що здійснюється шляхом обстеження територій та водних об'єктів, вивчення архівних матеріалів, а також підготовка науково обґрунтованих експертних висновків щодо наявності на обстежуваних територіях об'єктів археологічної спадщини, режимів їх використання, можливості та умов виконання містобудівних, архітектурних і ландшафтних перетворень, інших земляних і підводних робіт на об'єктах експертизи (ст. 9–1) [19]. Проведення наукової археологічної експертизи передувало погодженню комісіями з розгляду питань, пов'язаних з погодженням документації із землеустрою, проектів землеустрою, якими передбачається: відведення земельних ділянок у власність юридичним особам; використання земельних ділянок для проведення містобудівних, архітектурних та ландшафтних перетворень, будівельних, земляних і підводних робіт, виконання яких може позначитися на стані об'єктів археологічної спадщини; зміна цільового призначення земельних ділянок для потреб будівництва та інших цілей, що може негативно вплинути на об'єкти археологічної спадщини. Відсутність висновку за результатами наукової археологічної експертизи були підставою для відмови в погодженні відповідних проектів землеустрою. Відповідно до ст. 12 Закону України «Про охорону археологічної спадщини» [19] наукову археологічну експертизу програм та проектів містобудівних, архітектурних і ландшафтних перетворень, меліоративних, шляхових, земляних робіт, виконання яких може негативно позначитися на стані об'єктів археологічної спадщини, їх територій та зон охорони, здійснює Інститут археології Національної академії наук України.

Водночас, нами негативно оцінюється відміна Законом України «Про регулювання містобудівної діяльності» (п. 19 Перехідних положень Закону [20]) зазначеної статті 9–1 Закону України «Про охорону археологічної спадщини» [19], оскільки ст. 1 Закону України «Про охорону археологічної спадщини» не визначає поняття наукової археологічної експертизи, а це поняття неодноразово вживається в тексті закону, то виключення ст. 9–1 створює прогалину в законодавстві.

Таким чином, зазначимо, що земельне законодавство в цілому враховує принцип збереження цілісності культурного ландшафту. З метою збереження культурного ландшафту у Земельному кодексі України передбачається особливий режим використання земель історико-культурного призначення. Водночас, констатуємо часткову імплементацію міжнародних документів та зазначимо окремі недоліки вітчизняного земельно-правового регулювання:

1. Відсутність в діючому законодавстві України визначення категорії «культурний ландшафт» ускладнює класифікацію природно-антропогенних утворень як об'єк-

тів культурної спадщини згідно з принципами, встановленими ЮНЕСКО. Слід згодитись з Косяненко І. О. та Пелівановій Н. І., які вказують на те, що це не сприяє чіткому розмежуванню повноважень та функцій органів, відповідальних за охорону культурної спадщини та охорону (захист) природної спадщини, призводить до дублювання облікової документації та державної реєстрації таких утворень, неоднозначного трактування правових норм тощо [21, с. 25–31; 22].

2. Відповідно до ст. 2 Закону України «Про охорону культурної спадщини», зони або ландшафти, природно-антропогенні витвори, що донесли до нашого часу цінність з археологічного, естетичного, етнологічного, історичного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду, віднесено до такого типу об'єктів культурної спадщини, як «визначені міста», а відповідно до ст. 34 зазначеного закону, землі, на яких вони розміщені, належать до категорії земель історико-культурного призначення та включаються до державних земельних кадастрів, планів землекористування, проектів землеустрою, іншої проектно-планувальної та містобудівної документації. Встановлення зон охорони пам'яток та затвердження меж історичних ареалів населених місць не може бути підставою для примусового вилучення з володіння (користування) земельних ділянок у юридичних та фізичних осіб за умов дотримання землевласниками та землекористувачами правил використання земель історико-культурного призначення.

Однак, відповідно до ст. 44 Земельного кодексу України «штучно створені об'єкти (ботанічні сади, дендрологічні парки, зоологічні парки, парки - пам'ятки садово-паркового мистецтва)», що, по суті, теж є природно-антропогенними витворами, включаються до складу земель природно-заповідного фонду. Тобто підпадають під дію природоохоронного законодавства.

3. Для визначення культурних ландшафтів, що підлягатимуть охороні, використовуються критерії, встановлені ЮНЕСКО для будь-яких інших об'єктів культурної спадщини. Зауважити слід на те, що вітчизняні ціннісні критерії, затверджені Кабінетом Міністрів України [23], не в повній мірі відповідають вищезазначеним критеріям ЮНЕСКО (автентичності, цінності та цілісності) стосовно культурної спадщини, а крім того, в національному законодавстві України відсутні показники й методика щодо визначення автентичності та цілісності об'єктів культурної спадщини – культурних ландшафтів.

Підсумовуючи викладене, можна стверджувати наступне. Термін «культурний ландшафт» було офіційно введено ЮНЕСКО в міжнародну термінологію у зв'язку з реалізацією положення ст. 1 Конвенції про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини, яке стосується «спільних творінь людини та природи» або, за вітчизняною термінологією, природно-антропогенних утворень. Введення цього терміна у вітчизняне законодавство слід вважати не лише правомірним, а й обумовленим обов'язками України як члена ЮНЕСКО і сторони Конвенції, яка являє собою форму міжнародного договору, ратифікованого Україною.

Утворення, охоплювані терміном «культурний ландшафт», мають відноситись до об'єктів культурної спадщини типу «місця» (за вітчизняною термінологією – «визначні місця»), і на них має поширюватись дія законодавства про охорону культурної спадщини.

Ведучи про ознаки «культурного ландшафту», слід зауважити, що це поняття є різновидом загального поняття «ландшафт». Спираючись на це і загальну правову дефініцію «ландшафт», культурний ландшафт можна визначити як територію, на якій розташований топографічно визначений природний, природно-антропогенний або антропогенний об'єкт, що виник в результаті тривалого процесу життєоблаштування людини під впливом обмежень та/або можливостей, обумовлених природним середовищем та різноманітними соціальними, економічними й культурними чинниками. Або такий, що асоціюється з відомою історичною подією, визначним мистецьким або літературним твором, відомою особою.

Культурний ландшафт як об'єкт культурної спадщини – це територія, яка має історичну цінність, тобто топографічно визначена і обмежена частина ландшафту (у тому числі сільського або міського), який доніс до нашого часу цінність з археологічного, естетичного, етнологічного, історичного, урбаністичного, архітектурного, мистецького, наукового чи технічного погляду та відповідає умовам автентичності й цілісності.

Територія культурного ландшафту, який набув правового статусу пам'ятки культурної спадщини, належить до земель історико-культурного призначення, включається до державних земельних кадастрів, планів землекористування, проектів землеустрою, іншої проектно-планувальної та містобудівної документації. Відповідно до ст. 150 Земельного кодексу України [24], ці землі відносяться до особливо цінних земель, на які поширюються особливі порядок вилучення (викупу) та умови використання.

На підставі відповідних положень Конвенції про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини, пов'язаних з нею «Провідних настанов щодо втілення у життя Конвенції про всесвітню спадщину», Рекомендації ЮНЕСКО щодо охорони краси та характеру ландшафтів і місць, Венеційської хартії, Флорентійської хартії, Нарського документа про автентичність, з урахуванням вітчизняного та зарубіжного досвіду, слід розробити методичні рекомендації або положення щодо ключових аспектів охорони пам'яток, охоплених терміном «культурний ландшафт» [25].

Важливо мати на увазі, що така інтерпретація культурного ландшафту спрямована лише на деякі ландшафти, які визнані за «унікальні». А це є певною її вадою. Адже при цьому поза увагою лишається абсолютна більшість ландшафтів, у яких культура та природа не знайшли «унікально вдалого поєднання». Під дію Конвенції про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини, Конвенції про охорону підводної культурної спадщини, Закону України «Про культурну спадщину», «Про охорону археологічної спадщини» такі ландшафти не підпадають. Власне, однією із причин розробки Європейської ландшафтної конвенції й була та величезна «цілина» на тлі європейських культурних ландшафтів, яка під критерії ЮНЕСКО не підпадає. Таким чином, юридична природа культурного ландшафту як складова інституту ландшафтного використання та охорони земель, була використана для формування міжнародної концепції «Європейської ландшафтної конвенції», яка включає в обсяг ландшафту такі, зокрема, елементи довкілля, як «звичайні» ландшафти, які так само мають культурну цінність.

Слід додати, ідеологічно Європейська ландшафтна конвенція Ради Європи та Конвенція ЮНЕСКО про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини є різними (перша орієнтована на звичайні, друга – на унікальні культурні ландшафти), однак вони не антагоністи, а лише доповнюють одна одну.

Список літератури:

1. Гродзинський М. Д. Пізнання ландшафту: місце та простір : монографія у 2-х томах / М. Д. Гродзинський / Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2005. – Т. 2. – 503 с.
2. Altman I. Chermers M. Culture and Environment. – Cambridge : Cambridge University Press. 1984. – 337 p.
3. Культурні ландшафти і туризм: еволюція концепцій і уявлень, простір взаємодії. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://vechervkarpatah.at.ua/publ/test/kulturni_landshafti_i_turizm_evolyucija_koncercij_i_ujavljen_prostir_vzaemodiji.
4. Всеєвропейська стратегія збереження біологічного та ландшафтного різноманіття : Міжнародний документ Ради Європи від 25 жовтня 1995 р. ; Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/>.
5. Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини, ратифікована Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 4 жовтня 1988 р. № 6673–XI // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/>.
6. Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention. UNESCO. WHS–99/2. 2005 (February). – 38 p.
7. Rössler M. Landscapes an the Framework of the World Heritage Convention and the Other UNESCO Instruments and Progemmes. // Proceedings of the Wörlitz Symposium «Cultural Landscapes and Nature Conservation in Nothern Erasia» (March 20–23, 1998) / S.Dömpke, M.Succow (eds.) – Bonn: Naturschutzbund Deutschland (NABU). 1998. – P. 24–32.
8. Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention. UNESCO. WHS–99/2. 2005 (February). – 38 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://whc.unesco.org/archive/opguide05-en.pdf>.
9. Nora Mitchell, Mechtild Rössler, Pierre-Marie Tricaud (Authors/Ed.). World Heritage Cultural Landscapes. A Handbook for Conservation and Management. Series № 26 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://whc.unesco.org/documents/publi_wh_papers_26_en.pdf.
10. Винкельбрандт А., Шиллер Й. Концепция и опыт ландшафтного планирования в Германии как модель сложившейся системы / А. Винкельбрандт, Й. Шиллер // Руководство по ландшафтному планированию. В 2-х томах. Т. 1. Принципы ландшафтного планирования и концепция его развития в России / за ред. А.В. Дроздова. – М. : Государственный центр экологических программ, 2000. – Т. 1. – 72 с.
11. Про охорону культурної спадщини : Закон України від 8 червня 2000 року // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 39. – Ст. 333.
12. Нарський документ про автентичність 1994 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.spadshina.com.ua>.
13. Ризька хартія про автентичність та історичну реконструкцію культурної спадщини від 24 жовтня 2000 р. ; Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/998_260.
14. Провідні настанови щодо втілення у життя Конвенції про всесвітню спадщину // Orientations devant guider la mise en oeuvre de la Convention du patrimoine mondial. Офіційний сайт Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки та культури [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://whc.unesco.org/fr/orientations>.
15. Планування та забудова в місті функціональних територій. Державні Будівельні Норми України ДБН Б.2.2–2–2008, затверджені наказом Мінрегіонбуду України від 11 червня 2008 р. № 249. – К. : ДП «Укравхбудінформ», 2009. – 14 с.
16. Про затвердження Порядку розроблення історико-архітектурного опорного плану населеного пункту : Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 2 червня 2011 р. № 64, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 24 червня 2011 р. за № 781/19519 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 50. – Ст. 1998.
17. Про затвердження Списку історичних населених місць України : Постанова Кабінету Міністрів України від 26 липня 2001 р. № 878 // Офіційний вісник України – 2001. – № 31. – Ст. 104.
18. Про затвердження Порядку визначення меж та режимів використання історичних ареалів населених місць, обмеження господарської діяльності на території історичних ареалів населених місць : Постанова Кабінету Міністрів України від 13 березня 2002 р. № 318 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 12. – Ст. 587.
19. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо охорони культурної спадщини : Закон України від 09 вересня 2010 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 4. – Ст. 22.
20. Про охорону археологічної спадщини : Закон України від 18 березня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 26. – Ст. 361.

21. Про регулювання містобудівної діяльності : Закон України від 17 лютого 2011 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 34. – Ст. 343.

22. Косяненко І. О. Методологічні та правові засади віднесення культурних ландшафтів до об'єктів культурної спадщини / І. О. Косяненко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.spadshina.com.ua/>.

23. Пеліванова Н. І. Проблеми адаптації законодавства України до міжнародних норм у сфері охорони культурної спадщини / Н. І. Пеліванова // Стратегічні пріоритети. Науково-аналітичний шоквартальний збірник, 2008. – № 1 (6). – С. 25–31. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/sp/2008_1/5.pdf.

24. Про затвердження Порядку визначення категорій пам'яток для занесення об'єктів культурної спадщини до Державного реєстру нерухомих пам'яток України : Постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2001 р. № 1760 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 52. – Ст. 2372.

25. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3–4. – Ст. 27.

26. Звіряка А. І., Касяненко І. І. Методичні рекомендації щодо визначення ландшафтних об'єктів культурної спадщини (культурних ландшафтів). Проект / А. І. Звіряка, І. І. Касяненко. Офіційний інформаційний ресурс Науково-дослідного інституту пам'яток охоронних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.spadshina.org.ua/index.php?sID=17&itemID=335>.

Елькин С. В. Юридическая природа «культурного ландшафта» как составляющая института ландшафтного использования и охраны земель / С. В. Елькин // Учёные записки Таврического национального университета имени В. И. Вернадского. Серия: Юридические науки. – 2014. – Т. 27 (66), № 2. – С. 104-113.

В статье исследованы вопросы юридической природы культурного ландшафта, что детерминированы объективными функциями земли. Доведено, что земельное законодательство, в целом, учитывает принцип сохранения целостности культурного ландшафта. Установлена частичная имплементация международных документов в национальное земельное законодательство, указаны отдельные недостатки отечественного земельно-правового регулирования ландшафтного подхода к регулированию земельных отношений.

Ключевые слова: земельный участок, ландшафт, культурный ландшафт, ландшафтное использование и охрана земель.

THE LEGAL NATURE OF «CULTURAL LANDSCAPES» AS A COMPONENT OF THE INSTITUTE OF LANDSCAPE LAND USE AND PROTECTION

Elkin S. V.

Taurida National V. I. Vernadsky University, Simferopol

The article explores questions of the legal nature of the cultural landscape that are determined by the objective functions of land. The land laws, in general, take into account the principle of preserving the integrity of the cultural landscape. Set partly implementation of international instruments into national land laws, are some shortcomings of the domestic land-regulatory landscape approach to the regulation of land relations.

It was established that the term «cultural landscape» was officially introduced to the international UNESCO terminology in connection with the provision of Article 1 of the Convention for the Protection of the World Cultural and Natural Heritage, which refers to «common works of man and nature» or, in the terminology domestic, natural man-made structures. The introduction of this term in national legislation should be considered as resulting Ukraine duties as a member of the UNESCO Convention party, it is a form of an international treaty, ratified by Ukraine. It is proved that such an interpretation of the cultural landscape is directed only at some landscapes that are recognized for «unique». This is a definite drawback it. It thus remains ignored the vast majority of landscapes in which nature and culture not found «uniquely successful combination». Under the Convention on the Protection of the World Cultural and Natural Heritage, Convention on the Protection of Underwater Cultural Heritage and the Law of Ukraine «On Cultural Heritage», «On Protection of the Archaeological Heritage» are not covered landscapes. In fact, one reason for the development of the European Landscape Convention, and it was huge and «virgin» landscape, which is under UNESCO criteria not covered. Thus, the legal nature of the cultural landscape as part of the Institute of landscape use and protection of land was used for the formation of the international concept of the «European Landscape Convention», which includes the volume of the landscape are particular elements of the environment as an «ordinary» landscapes that also have cultural value.

It is concluded that the European Landscape Convention and the Convention on the Protection of the World Cultural and Natural Heritage are different (the first focused on the course, the second – the unique cultural landscapes), but they are not antagonists, and complement each other.

Key words: land, landscape, cultural landscape, landscape use and protection of land.